

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják. A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Bloch Mózes.

Ereje messze tulszárnyalta a legkiválóbbaknak megadott méreteket is. Szelleme arányainak megfelelt testi szervezetének energiája. Bámulóihoz alig férközött a gondolat, hogy a mulandóságnak egyhamar őfelette is lehet hatalma. A kilencvennégy évesnek épsége, üdesége, lankadástól meg nem szakított munkaöröme, az élet minden jelenségei iránt való figyelő érdeklődése elfeledtették napjainak magas számát. Nem látszott hiu reménynek, hogy teljes lesz egy évszázad, mire bezárul pályája.

De másként volt megírva. Előbb fejezte be.

Megrendültünk, midőn hírét vettük elhunytának. És szivünk mélységes fájdalma az *egész* zsidóságnak gyásza. Mert dicsősége beragyogta az *egyetemest* Izraelt és életének munkája fejedelmi kincsekkel gazdagította tartalmát.

Csudálatos jelenség. Kimagasló alakokban bővelkedő újabb történetünkben alig akadunk párjára. Szinte szemmel látható, hogy az isteni gondviselés választott eszköze.

Az ifju bámulatba ejti mestereit Tudásának mélysége és terjedelme nagyhirű őseire emlékeztet, a kikben ideálját látja, a kik büszkeségének tárgyai késő napokban is, a midőn már saját neve bejárja az egész zsidó világot. Talmudi tanulmányait pedig más ismeretek gyűjtése egészíti ki. Felkeresi a tudomány csarnokait, a melyekben szemköre tágul, éles elméje fegyelmet tanul és azután egy emberöltőt átkaroló áldott lelkeszi tevékenységben a gondjaira bizott gyülekezetek szolgálatában értékesíti hatalmas tehetségét, nagy tudását, szakadatlanul tanulva és tanítva, miként az Izrael vallásának papjainál ősrégi szokás.

.Hűség, kötelességkeresés, a feladatok mezejének folytonos nagyobbo-dása jellemzik lelkeszi működését; a zajt kerülő, csendes kutató igénytelen-sége azzal a férfias önérzettel jár karöltve nála, a mely nem az egyén saját becsének ismeretéből, hanem a hivatás jelentőségének és méltóságának tuda-

tából fakad és attól a függetlenségtől nyer táplálékot, a melylyel csak a lemondani tudók dicsekedhetnek; éber őre a *hagyománynak* és a saját gyülekezetén túl is felemeli tiltakozó szavát abba ütköző ujitások ellen, de hive egyszersmind a haladásnak, a szellemi mozgásnak, a tudománytól és a fejlődő erőktől megtermékenyített *életnek*. A Talmud és annak irodalma rajongásának és szakadatlan tanulmányainak tárgya, de meg tudja becsülni azok munkáját is, a kik a kutatás más terein buzgólkodnak.

Széles körnek tisztelete övezi. Tevékenységének és tudományának hire gyarapítja annak a nagynevű gyülekezetnek dicsőségét, a melynek rabbiszékét disziti. Sáfárkodásának nem enyésznek el nyomai, ha morva hazájában végzett munkáját pihenés követi. De a hatvanadik évet átlépett férfiú minden munkájának és törekvésének eredménye csak alapzata volt annak, a mit hazánkban alkotott, midőn zsidó theologiai főiskolánkban új tér nyílt tevékenysége számára.

Nagy bölcsesség vezérelte azokat, a kik kiszemelték Rabbiképzőnk első mestereit. A magyar zsidóság legfontosabb vallási érdekei kapcsolódtak ehhez a választáshoz. A gyülekezetek bizalmát ki kellett küzdeni. Megcáfolni az intézet elleneseit, nem érvekkal, hanem a benne uralkodó szellemmel, tanítóinak kiválóságával, az iskola kimagasló jelentőségét tükröző működésével.

És megtalálták a legjelesebbeket. Megalakították tanári karát úgy, hogy tagjaiban kitűnően volt képviselve a zsidó tudománynak hagyományos és modern művelése. Mindegyik disciplina mesteri kézbe jutott.

Arra, hogy vallásunk tudományának magyar főiskolájában a Talmudot tanítsa, Bloch Mózes volt praedestinálva. A zsidó hagyomány és annak tudománya *élt* benne. Nekik szentelte volt verejtékét és maga is egyik szemévé vált a hagyomány nemzedékeket összekötő láncának. A tannák és amórák és azok utódjainak nemcsak avatott, kevesektől elért ismerője és méltatója, hanem folytatója is. Nemcsak felvette magába azok műveinek tartalmát, hanem a sajátjából gazdagította azt.

Eljött hozzánk, mert Szurává és Pumbaditává akarta tenni a magyar rabbik iskoláját. Ezért érdemes volt az aggkor küszöbén nagy és nehéz munkát vállalni. De mennyi lelki erő, mennyi bátorság, mennyi idealizmus is nyilvánult ebben az elhatározásban. Az életnek alkonyhoz közeledő szakában eltépni sok erős köteléket, elhagyni hosszú áldott működésnek csendes színhelyét és idegen országban, idegen viszonyok között új talajnak művelésébe kezdeni, nemcsak munkáját, hanem lelki nyugalmát is odaadni egy célnak, a mely szolgálatába hív.

Ádáz harcok tombolták körül az új intézet falait. Midőn a magyar zsidóság legjobbainak buzgólkodása folytán megnyíltak kapui, gyászba borultak azok, a kik létesülését meggátolni igyekeztek. Hiveinek reményeivel szemben állottak elleneinek aggályai, kétségei, vádjai. És eljön a Talmud elismert mestere, a ki egész lényével és valójával a magyar rabbiiskola ellenitől féltett ősrégi hagyományt hirdeti, hogy békességes munkájával hadat izenjen a sötétség szószólóinak.

Midőn tisztos alakja megjelenik a Rabbiképző imaházának szószékén és megnyílnak ajkai, hogy szavával Isten házává avassa az új hajlékot, *világosságot* hirdet. „*Világosság* legyen a tanítók és tanulók szellemében és áradjon ki a magasságokra és mélységekre.” — *Világosságnak* nevezi Isten kinyilatkoztatott szavát és annak mondja a tudományt, az erényt, a jámborságot. A *világosság* szolgálatának ajánlja fel az új iskolát és megírató imában könyörög Isten áldásáért, hogy a tanítók „buzgalommal és szeretettel, békességesen és egyértelműleg élve hivatásuknak, sikeresen oldják meg szent feladatukat és hogy a tanítványok majdan *megvilágosított szellemmel*, ékes-szólvó nyelvvel, avatottsággal és méltóságosan hirdessék a mennyei igazságokat.” A világosság műhelyévé lett is az iskola, a melynek ezentúl erejét szentelte. És abban a három évtizedes munkában, a melyet falai között végzett, van jelentőségének súlypontja. Ha nem gazdagította volna is bámulatos világosság, rendszeresség és éleselméjűség, a szinte mérhetetlen anyag felett való uralom és annak mesteri csoportosításánál fogva irodalmunk hasonló termékei felett magasan kiemelkedő művekkel a zsidóság szellemi javait, ha a munkák egész sorozatával nem szolgáltatott volna is rendkívül becses anyagot az összehasonlító tudománynak, a magyar rabbiiskolában kifejtett tevékenysége is elegendő lett volna, hogy hálára kötelezze a zsidóságot, hogy nevét a legfényesebbek közé iktassa.

A tanítás művésze, a módszer mestere volt. Előadásaiban világosság a buzgalom hevével ölelkezett. A legnehezebb problémákat úgy állította tanítványainak lelke elé, hogy mindenki, a ki illő komolysággal foglalkozott a tárggyal, azonnal el tudott igazodni. A különböző felfogások élesen domborodtak ki, az ellentétes nézetek úgy helyezkedtek el, hogy a figyelő szem könnyű szerrel tájékozódott. Mélyen behatolt a magyarázók gondolataiba és oly hiven, annyira azonosítva magát velök, tolmácsolta azokat, hogy a hallgató szinte kizártnak tekintette az eltérő véleményt, a tételnek más módon való értelmezését. Midőn azután az okoskodásnak egy-egy gyengéjére irányította a figyelmet, meglepődve, szinte megdöbbenve észlelték a hibát és resteltek, hogy nem vették észre.

És mestere volt az önmérsékletnek. Sohasem kalandozott el a kérdéstől és mindig csak a probléma lényegére, a legilletékesebbek felfogásának közlésére szorítkozott. Szórszáhasogatást nem tartott a tárgyhoz méltónak, a saját nézetét csak akkor állította homloktérbe, ha az lényegesen elütött az elismert magyarázókévtől. Az ő tudatában jelen volt minden, a mit a legújabb talmudbuvárok is tanítottak, de a legtöbb esetben csak a talmudmagyarázat klasszikusait méltatta arra, hogy véleményökkel megismertesse hallgatóit.

De volt valami, a miben mértéket nem ismert: a buzgóság, a kötelességtudás. Nem volt hatalom, mely el tudta volna vonni tanszékétől. Tanítványai ellankadtak, de ő, a hetven, a nyolcvan, a kilencven éves mesébe illő fáradhatatlansággal két órai, pihenéstől meg nem szakított előadásokban szólt hozzájuk, feltárva előttük a kincseket, a melyeket szünetnélküli kutató

munkájában gyűjtött. Ha komolyabb testi baj nem engedte, hogy körükben megjelenjék, ők sereglettek kórágya köré és midőn megszólalt, hogy felidézze lelkökben a hagyomány nagy alakjait és fejtegesse tanaikat, elnémult minden testi fájdalom és a szellem nagy ereje legyőzte a roskatag porhüvely gyengeségét. És még ezzel sem érte be. Tanítványai előtt mindig nyitva volt munkájának szentélye. A kiben a kötelelnél nagyobb érdeklődést és buzgalmat észlelt, azt házába hívta, a kiszabott időn és tárgyon túl folytatva oktatását. Pedig nem bővelkedett szabad órákban. Nemcsak tanulmányai és nagy műveinek megírása foglalták el idejét, hanem nagykiterjedésű levelezése is, a mely messze földre vitte fontos kérdésekben kikért tanácsait, szakvéleményeit és nem engedett pihenést avatott tollának.

És miként ő maga csak feladatainak élt és hivatása betöltését mindennek föléje helyezte, úgy tanítványaitól is szigorúan megkövetelte a kötelesség pontos teljesítését és nem tűrte a hanyagságot és renyhe kényelmet.

A munka hőse, a hűség és hivatásért való lángoló lelkesedés mintaképeként áll előttük és ragyogja be mindazok pályáját, a kiket példája arra tanított, hogy miként kell a kötelességet szeretni és hogy mily végtelen boldogság jut osztályrészül egy a legmagasabb ideáloknak szentelt, munkával betöltött, a világ zaját kerülő, hűségos gyönyöreit elutasító, a vallás forrásából mindig új erőt és lelki épséget meritő életnek.

Ez a boldogság kísérte pályáján a családi életében is dusan megáldott bölcsét, a kinek mély vallásossága, minden hagyományos szokáshoz való ragaszkodása lefegyverezte azokat is, a kik szívesebben látták volna, ha Bloch Mózes nem foglal helyet a haladó zsidóság világszerte nagyrabecsült magyar rabbiiskolájának oszlopai és diszei között.

Nincs méltó szó annak a hálának kifejezésére, a melyre tanítványait, a melyre az egész zsidóságot Rabbiképzőnkben végzett három évtizedes munkájával kötelezte. Azok buzgólkodásában, a kiket tanított és vezérelt, az ő munkája él és hat. Az áldások, a melyek Isten kegyéből e hazában és annak mesgyéin túl is abból fakadnak, az ő nevét teszik áldottá. E nagy névnek dicsősége mindenkor koszoruja lesz az egyetemes Izraelnek.

Az Országos Rabbiegyesület hódolattal borul le diszelnökének emléke előtt.

Dr. Rosenberg Sándor.

Hosszu viaskodás után, szenvedésektől agyongyötörve, ideje előtt költözött el. Valóságos mártir volt. Annak koronája ékesítette a szeretet koszorúja mellett, melyet jóságos szívével, az ideálokért hevülő lelkével kivivott magának. A magyar rabbikar legnemesebb alakjai között első sorban állt. Igazi pásztora volt a lelkeknek. A gondjaira bíztt javaknak hűséges őre, hiveinek vezére és édes atyja. Rajongó szeretet övezte is azokban a gyülekezetekben, a melyeknek tanítója volt. Tanítója nemcsak szóval, hanem azzal a meleg, bensőséges szeretettel, a mely szívéből fakadt, humánus gondolkodásával, a lelkek összekapcsolására irányuló igyekezetével. Ez sodorta egyszer ellentétbe is kartársaival azt a férfiut, a ki egész életében csak harmóniát keresett, a ki maga is merő összhang, az emberi kiválóságok ritkán található egysége volt.

Lelkének ideáljai nem valósultak meg, nem sikerült diadalra emelnie az eszméket, a melyekért küzdött, de gyarapító és hódító volt. Gyarapította a *szeretet* javait és áldott lelkiületével meghódította mindazokat, a kikre hatással vannak a szív nemes tulajdonságai, egy *művelt*, sok ismerettel és tudással felszerelt *lélek* vonzó tehetségei.

Három gyülekezetnek volt szentelve munkája. Mindegyikben a népszerűség napja mosolygott reá és tükröződött lelkének örökös derűjében. Ékesen és lángoló hévvel hirdette az ígét, szívének és szellemének legnemesebb tartalmát öntve szavába, a mely soha sem szükölködött fogamat nélkül, mert lelke mélyéből tört elő és szilárd erkölcsi alapon felépülő meggyőződésnek volt kifejezése.

A ragaszkodásnak és hűségnek megható jelei vették körül és enyhítették szenvedéseit abban a gyülekezetben, a mely legtovább nevezte őt a magiának, a melyben két kiváló előd munkáját folytatta, működésében összhangzatosan egyesítve mindkettőnek eszméit és céljait. Ravatala mellett bensőségesen szólalt meg a szeretet, melynek hivei körén túl is részese volt és virrasztani fogja emlékét mindenkor.

A magyar rabbikar mély megilletődéssel bucsuzik tőle, a feledés fátyolát borítva áldott munkásságának ama mozzanatára, a mely tiltakozásra szólította ellene, igaz tisztelettel és soha meg nem fogyatkozó kegyelettel adózva a nemes, fenkölt lelkiületű kartársnak, a kinek pályája a legmagasabb eszmények szolgálata és dicsőítése volt.

Dr. Kecskeméti Lipót gyászbeszéde egyszersmind remek ecseteléssel festett jellemképe a siratottnak. Közöljük belőle a következő részleteket:

Elmondogattad sokszor, hogy a biblia nagyjai közül különösképen kettőhöz húz a lelked: Mózeshez és Ezsajáshoz; én tudtam és mások is érezhették, hogy volt is a lelkedben valami Mózesből és Ezsajásból. Mózes

voltál: **והאיש משה ענו מאד** Mózes, a te emberentúli szerénységben — hogy a még nagyobbak jussával is annál is kevesebbnek tartottad magadat, mint a mennyire az élet szeszélye fölengedett. **בכל ביתי נאמן הווי** Mózes voltál te; nemcsak abban, hogy becsülettel láttad el dolgodat az Uristen háztartásában, hanem abban is, hogy elvtartó tisztje vo'tál Istennek mindazok közt, a kik alázatosságban és méltóságban ki-bejárnak az ő házában. És Mózes voltál **ויהר אף משה** az a szentséges haragú, a ki akkor egyszer földhöz csapta a Tíz-ige tábláit: hogy te is, amikor láttad a vallási szellem pusztításait, az erkölcsi félszogséget, a hazudozást, a gyűlölködést, hát az Uristen kezének szikla-lapjait te is hozzá vágtdad volna az emberiség fejéhez. És Ezsajás voltál **הנה אנכי והילדים אשר נתן לי ה' לאוחות וקמופחים בישראל** te nem mondtad magadról, de érezted, ha tagadtad is magad előtt, hogy tégedet is jelül, példa-emberül szánt az Isten Izraelben — a maga idejére való igaz rabbi-fajképéül és a minden időkre való igaz ember típusául. Ezsajás voltál **והאל הקדוש נקדש בצדקה** a te lelkednek is az volt a nagy dogmája, hogy csak az igaz ember szolgálhatja Izrael Istenét, a hogy az emberiségben üres szó marad Isten megszentelése, a vallási szentség, a vallásosság, hanemha az igazságosság lesz mindeneknek a mozgóatója. És Ezsajás voltál **הוי מושבי העון בהבלי השוא** mert te is úgy láttad, a hogyan ő, hogy a félreértett vallás rosszabb, mint a hitetlenség, mivelhogy az Isten nevében huzza-hajtja az embert bűnökbe; **הוי ערלי למרה** és mert te is úgy láttad, a hogyan ő: hogy a vallások terhére is lehetnek az Uristennek. Mózes voltál meg Ezsajás. A tied volt mindkettőből a kinyilatkoztatás legnagyobb principiumának, az erkölcsnek, a hordozása; előtted is a kettőnek közös ideálja: a zsidó monotheizmus polgárának, az erkölcsi ember-eszmének, a megteremtése. De mert egyszerre voltál Mózes és Ezsajás, benned volt az erőknök amaz ellentétessége is, hogy egyik mellé sem állhattál egészen: törvényhczói hivatottsággal is féltetted az eszmét a formai megkötöttségtől; és az erkölcsnek vallássá emelésével is kóhénja maradtál a Hagyománynak. Nem lehattél ujitásoknak a kodifikálója: mert nagyon is próféta voltál. Mózes és Ezsajás együtt: ez az örök vallási modernség.

Ez volt a mi édes Apánk, ez volt a ti rabbitok: Izraelnek modern papja. A jelen köztudatában heterogén fogalommá élesedhetik e kettő — ő az volt: modern ember és egész pap; meg hozzáteszem, a mit nem is kell külön kiemelni: azt, hogy magyar-zsidó pap volt. Nem az első, nem az egyetlen; de eszményi fajkép. Maga mindhárom eszmének tökéletes hordozója; és őket is, mind a hármát: a magyart, a zsidóságot, az emberiséget, ott akarta látni a tökéletesedés útján, mindegyiket folytonos emelkedőben a maga eszménye felé: az emberiséget a gondolkozás fönségében, a nemzetet a munka tisztességében, a vallást az erkölcs megszentelésében. Nem volt céhbeli ember; kóhén volt, született pap — de inkább próféta volt, mint pap, próféta pap volt — a hogyan a társadalmi életben is utálata volt lelkenek az a nagy vallástalanság: a munkának fajra meg születésre járta.

Eszméit nem foglalta könyvbe nem töprengésben főttek ki ideáljai: az eleven szónak, az élő természeti erőnek közvetlenségével csaptak elő a lelkéből. És ha szólott: hangja, minden gondolata harmónia volt meg, zene. Szelleme megnyilatkozásának a templom volt a színtere; de számára nem volt az a mysticizmus kamarája, a reális világon kívül eső világ, hanem igazán Izrael Istenének a háza, az Emberhez méltó emberi életnek a műhelye. Az életet bevitte a templomba, hogy a templom hangulata áradjon ki az életre; Isten színe előtt hirdette az emberiségnek, a magyar hazának és a zsidóságnak szentségét; hadd értsék meg, hogy Izrael szellemében erkölcs, munka és gondolkodás egyformán szent, egyaránt isteni. Ez az igazi modernség; az a mi az övé volt: az embernek erkölcsi és szellemi megdicsőítése. Ha ki egyetlen jelzőbe akarja fogni egyéniségét, áhitattal mondja el róla a szót, hogy Ember volt. Ember volt, a kinek gyötrődése is, üdvössége is az Igazság. A zsidóság eszméinek tanításában az ethikai komolyság volt ő: a ki csak a fejlődés igazságait nézte és nem törődött a vallási közhangulat szeszélyeivel. Arcán-lelkén állandó bibliai fönség; egyénisége az Istent közvetlenül megérezett antik, bibliai keresetlenség. Tudásának végtelensége is nem csodálatot váltott ki, hanem szeretetet: a mint az igazságot is és az erkölcsi szépet nem csodálja az igaz ember, hanem szereti.

És a szószék ragyogó elmélete az ő életében valóság volt: sokszor nehéz, komoly, kinos, de mindig fényes valóság. **כי זה כל האדם**. Ilyen az egész ember; és ezt, az egész ember fogalmát, repraesentálta ő ott is, a magyar rabbik világában. A Nyugot és a Kelet tudósainak más-más szellemét a próféta szavával jellemzi a talmud, **לאהר קראתי נעם ולאהר קראתי הובלים**, hogy a nyugotiaké a bájosság volt, **שמנעימין זה לזה בהלכה**, mert édessé tudták tenni a tanulást; a keletieké a kártevés, **שמחבלים זה לזה בהלכה**, mert a vitatkozásban neki is vágtak egymásnak; **אלה שני בני חיצהר** mindkettőnek homlokán a fölkenntységnek szent olaja — de a nyugotiak szelleme a csurgó olaj volt, **שנוהין זה לזה**, mert lágyan áradt lélekből lélekbe a tanításuk; a keletieké az olajfának a levele, **שמרירין זה לזה**, hogy agyasságukkal meg is keserithették egymás életét. Ő pedig — az ő lelke átfogta a végtelenséget, benne volt a Kelet is, a Nyugot is: a Biblia és a Természettudomány, a Talmud és a görög Művészet, a Hagyomány és a német Filozófia, Dávid zsoltára és a Wagner zenéje, Jób és Petőfi, Maimuni és Häckel. Olyan is volt az élete, hogy együtt volt az életében, a mit a talmud külön-külön látott a két világ tudományának szellemében. **לאהר קראתי נעם**. Életlátásának a bájosság volt az alapszíne, az Isten mosolygásából való kedvesség, a szigorú férfias meggyőződésnek asszonyos lágyság: így szeretett, így tanított, így prédikált, így fenytett és így szenvedett. **לאהר קראתי הנ**. De az a gyöngédség a vagdalkozáshoz is értett: nem kereste a harcot, de ha úgy fordult, lelkének az igazáért fölvette ő a közvéleménynyel is. Egymaga állta egykor a bajt az egész magyar rabbisággal. Kapott sebet, osztott is; fájt a lelkének a seb: nem az, a mit rajta ütöttek — az, a mit ő ejtett másokon. Fölkentje volt

az Úristennek. Működésének képe a csurgó olaj volt, az a lágy, az a síma, az a fájdalom-enyhítő, az, a mi Izrael templomainak örökmécseseiben lobog. A bánatos lelkek, a kikhez gyászukban szólott, talán most is érzik még cirógató szavát; és akárhány házban, akárhány lélekben ma is mindig lobog és világít, a mit ő kigyujtott, a zsidó érzés lángja, Izrael szerelme; jóságossága már életében legendává szinesedett; a szegények pedig halottas mécsesfognak kigyujtani, mert meghalt az apjuk. De kijutott neki az olajfa-levélből is: keserű volt sokszor az élete ize — de azt az epét nem a testi baj, nem a maga szenvedése váltotta ki benne, hanem az erkölcsi rajongásában érte csalódás: ha a magyarság szellemére szégyent hozott megtévelyedés; ha Izrael szellemét megcsúfolta hitehagyás. És olyankor, akárcsak az inyén lett volna, úgy érezte az epét a lelke, az az ő édes lelke.

„Istentiszteletünk“.

Ezzel a címmel az egyre lankadó istentiszteletünk élénkítésére irányuló meleg érzéssel írott cikkek egész sorozata jelent meg ez érdekes folyóirat hasábjain. Írójuk a zsidóság jövőjéért aggódó lelkének egész melegével keresi az utakat, módokat, melyekkel istentiszteletünket, vallásos életünk emez egyik legfőbb nyilvánulását a végelgyengüléstől megmenteni lehetne. Bizony, lényegét megkerülő optimizmussal, vagy semmittevő konzervativizmussal itt semmire se mehetünk. Itt tenni kell, egyenesen és sürgősen, így még némi javulást remélhetünk.

Az Istentiszteletünk című cikksorozat több, az istentisztelet vonzóbbá, hatásosabbá tételére alkalmas momentumról tesz említést. Az egyik az, hogy vigyük be a magyar szót istentiszteletünkbe, még pedig kétféle alakban: az imádság során, a mint a cikkíró nagyon helyesen mondja, a *lelkésztől* mondandó magyar ima útján, másodszor a tóra s haftára részeinek olvasásával összefüggőleg, tolmácsolva — persze, a héber szöveg felolvasása után — a gyülekezetnek azoknak értelmét magyar nyelven.

Igen helyes, igen üdvös ujtás lenne ez.

A mi az imát illeti, az ellen igazságosan valóban nem lehet kifogást tenni, hiszen van már magyar imánk istentiszteletünk keretében: a király-ima, meg azután nem egyszer ünnepnapokon a prédikációval összekötött magyar ima. Miért lenne a meghonosítandó ima különb ezeknél?

A tóra s a prófétai leckék egyes részleteinek a lelkésztől végzendő magyar felolvasása s azzal kapcsolatban magyarázása ellen sem lehet alapjában kifogást emelni. Hát mit tegyünk, ha hiveink nem értik a héber nyelvet? Zárjuk el előlük a szentírás örökbecsü, erkölcsnemesítő tanításainak megismerését? Mehr Miksa kartárs ur a tóra s a prófétai leckék magyar felolvasása ellen tiltakozik, fölhozva nézetének támogatására ר' אבי' tanítását, hogy: אין מוסרין דברי תורה לעובר כוכבים (Chag. 13a). *) Bizonyára tiszteletreméltó

*) T. i. az esetleg jelenlévő עבוס miatt ne olvassuk fel magyarul a szentírást.

tekintély előttünk R. Ami, de legyen szabad egy nem kevésbé tiszteletreméltó tekintélyre hivatkoznom, nem kisebb az, mint Jézás próféta, a ki mondta: והלכו עמים רבים... ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו — nem is szólva arról, hogy nem vonatkozatható a mai viszonyokra. De ott van a mértékadó kommentátor, a מהר"ש, a ki így magyarázza R. Ami szavavait: לא קאמר אין מלמדין חודה... אלא... דאין מוסרין לעו' כובדים היינו טעם וסוד המצות. Ez pedig egészen mást jelent, mint a mit Mehr kartárs ur mond.

A másik momentum, melyet az Istentiszteletünk című cikksorozat említ, mely ott csak érintve van, de a melyet lényegbevágónak tartunk, az, hogy tekintettel a mi ideges, türelmetlen s hozzátehetjük a vallás iránt közömbösséggel viseltető nemzedékünkre, ne nyujtsuk nagyon hosszúra istentiszteletünket.

Két hatalmas, irányadó momentum domborodik ki előttünk az Istentiszteletünk című cikksorozatból, hogy tegyük lehetőleg érthetővé — meg a türelmet ki nem fárasztóvá az istentiszteletet.

De ez csak irányadás, ez csak jelöli az utat, melyen haladnunk kell, hogy az óhajtott célt legalább megközelítsük — de milyen legyen az az alak, az a forma, mely ama fontos, az igazság lelkéből meritett momentumok megvalósulása-, megtestesüléseként előttünk állhatna?

Nézetem szerint a dolog igen egyszerű — s a hagyományt legkevésbé sem sértő.

Csatoljuk a tóra s haftára olvasását a reggeli istentisztelethez — s rendezzünk egy külön rövid muszáf-istentiszteletet, melynek keretében helyet foglalna, nem annyira a tórai s próféta lecke magyar olvasása, hanem mondjuk, csak egyes részleteinek, akár a héber szöveggel együtt való magyar olvasása s magyarázása. Ez ellen valóban senkinek se lehetne kifogása, hisz ezt a predikációban is megteszszük. Továbbá helyet foglalna benne egy a lelkésztől mondandó, a nap hangulatát tolmácsoló, szivre s lélekre ható rövid ima.

A hagyomány szempontjából ilyen istentisztelet ellen kifogást emelni nem lehet.

A hagyomány szerint a שהרי"ת, a מוסף s a קרה"ת nem tartoznak szorosán együvé. Vannak helyek, a hol mind a hármat összefoglalják s vannak, a hol a שהרי"ת-t a többitől elkülönítik. De nem tartozik szorosán a קרה"ת a מוסף-hoz sem. Nem egy szigorú vallásosságu hitközségben, tekintettel arra, hogy több decizor nem tartja megengedhetőnek lakomának a מוסף előtt való tartását (שו"ע או"ה רפ"ו), a מוסף-imát mindjárt a שהרי"ת-ima után, a קרה"ת előtt mondják el. Ha a מוסף a קרה"ת-től nem volna elkülöníthető, ez meg nem történhetnék.

Miért ne különíthetnék hát el a מוסף-ot a קרה"ת-től külön istentisztelet tartása végett, midőn ahhoz ugyszólva a zsidóság létérdeke fűződik?

Igaz, a karcagiak nagynevű, nagytudományu papja, Schück Salamon, תיקנות ותשלוח című munkájában, (30. l. s kk.) egy analóg esetre hozott dönt-

vényben a mellett foglal állást, hogy a קרה"ח inkább a מוסף-hoz csatoltassék, de ezzel a megokolással: יען דרבנו משה תקן קרה"ח ברבים ולחפלת שהריח: לא באים הוקנים וההלוישים לזאת נכון המנהג להמתין בקרה"ח עד מוסף. Am mi úgy vagyunk vele, hogy éppen a קרה"ח miatt, mert hosszú, érthetetlen s unalmas nékik az istentisztelet, sokan, bizony igen sokan nem látogatják azt, — ha ezeknek a terveztük istentisztelet útján nem nyújtunk alkalmat legalább a muszáf-istentiszteletben való részvételre, akkor abban sem vesznek részt sohasem; ezeket, ha a terveztük módon nem ismertetjük meg tóránk s prófétaink fönséges, szív- s léleknemesítő tanításaival, akkor azokkal soha sem ismerkednek meg: — ezekre nézve éppen hagyományellenes eljárás volna kicsinyes okokból ellenezni a javasolt istentiszteletet. עת לעשות לה' הפרו תורתך (Berach. 54a). Bizony, a mi esetünkben sokkal kisebbről van szó, a legtávolabbról sem radikális változtatásról.

Talán azt lehetne fölhozni javaslatunk ellen, hogy ilyen istentisztelet meghonosításával mi szankcionálni látszunk a .ennálló vallástalan állapotokat, hogy mi istápoljuk azokat, hogy nem a hiveket vesszük rá, hogy alkalmazkodjanak a meglevő istentisztelethez, hanem mi idomitjuk az istentiszteletet hiveink vallásbeli nemtörődömségéhez.

De hát emiatt a *látszat* miatt — mert hiszen a valóság az, hogy ezek az állapotok fennállanak a mi szankciónk nélkül is — ne tegyünk semmit, hanem hagyjuk veszni, pusztulni a zsidóságot?! Ez az eljárás hasonlítana ahhoz a chászidéhoz, ki a vízbe merülő nőt azért nem akarja megmenteni, mert tilos nőre tekinteni. De ezt a chászidot a megfelelő ékes jelzővel díszíti a bölcs nagyomány (Szóta 21b).

Szekszárd.

Dr. Rubinstein Mátyás.

Hazkára.

Ehrlich Miksa körmendi főrabbi kollegánk közlönyünk 4. számában a Hazkáráról szólva ama nézetének ad kifejezést, hogy azok, kiknek szülei még életben vannak, a régi szokás megszüntetésével, a Hazkára ideje alatt a templomban maradjanak. Hogy e nézet a t. kartársak körében helyesléssel találkozott-e vagy sem, nem tudhatom, mert a Közlöny 5. és 6. számában sem pro sem contra nem nyilatkozott senki, most, hogy közelednek a szent napok, a melyeken istentiszteletünk keretében ismét helyet foglal a Hazkára, aktualitásánál fogva megteszem a dologra észrevételeimet. Igaza van Ehrlich kollega urnak, hogy a Hazkára predikáció nélkül el sem képzelhető, emeli az áhitatot, a predikáció a hívők lelkére sohse gyakorol oly jótékony hatást, mint a Hazkára alkalmával, ilyenkor, az áhitat eme perceiben a lelkek fogékonyak, teljesül: דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב a predikáció, tehát elmaradhatatlan. De ez még nem bizonyítja azt, hogy [azok, kiknek szülei még élnek, a Hazkáránál a templomot el ne hagyják. Templomunkban

is a Hazkára bevezető része a predikáció, ennek végeztével várunk egy-két percig, míg a kivonulás megtörtént, hogy ez ne zavarja az ájtatosságot, és csak azután fogunk bele a jizkor kezdetű fohászbba. Én feltétlen ellene vagyok az ilyfajta ujításnak, ellenzem azért, mert ez is, mint sok más, egy ősrégi bevett szokás, ezen pedig ne változtassunk, mert מנהג ישראל חורה הוא. Híve vagyok az olyan ujításoknak, melyek a zsidóság erkölcsi értékét emelik, de a liturgia megbolygatását, régi, a nép lelkében élő szokások eltörlését, a zsinagógából való kiküszöbölését semmi körülmények között nem engedném meg. Legjobb akaratom mellett sem ismerhetem el, hogy ezek a változtatások Izraelre nézve üdvösek volnának, tehát: שב ואל תעשה ערף. De nem csak mint pap, tehát mint a hitnek őre ellenzem ezt, mint ember is felemelem tiltakozó szavam, lelkem egész melegével a mellett vagyok, hogy a Hazkárán ne változtassunk, maradjon ez meg a régi keretekben. Gondoljunk csak arra, micsoda boldog érzés az, a Hazkáránál azzal az igazán jól eső tudattal kivonulni a templomból, hogy a szerető szülők még élnek, van-e ennél nagyobb boldogság a földön?! Ha visszavarázsolom emlékezetembe a multat, a midőn szülőm még élt és rá gondolok arra a végtelen boldogságra, mely azoknak, kik a Hazkáránál kivonulnak, lelkét megszállja, nem csak a papi kötelesség, de emberi érzésem is felébred bennem, lelkiismeretem is megszólal és óva int, hogy ne engedjek ezen változtatni, mert mi nyujt kárpótlást a megfosztott boldogságért, melyben ilyenkor a gyermek lelkét megfürösztö? Tán a kántor szép éneke? Naiv egy gondolat, merész állítás, hogy a nélkülözött boldogságért, ha csak egy pár percig tart is, egy kántor éneke, melyhez a szívnek igazán semmi köze, kárpótlást nyujtson. Hát csak annyit ér a gyermeki szeretet, hogy az ebből fakadó boldogságot cserébe adjuk a kántor szép hangjáért? Én azt hiszem, azok is, a kik elrendelték, hogy a kik szülőkkel birnak, a Házkáránál a templomból kimenjenek, ezt tartották szem előtt. Nem osztom tehát Ehrlich kollegánk nézetét és az a véleményem, hogy maradjon a Hazkára a régi, úgy a hogy eddig volt.

Zalalövő.

Bender Adolf.

Vallástanítási módszertan és vezérfonal.

A modern paedagógia egyik vivmánya az egyéni tanítás mindkét irányban: a tanítóra és tanulóra. A tanítás simuljon a tanuló egyéniségéhez, de alakulhat a tanító egyénisége szerint is. A zsidó hitoktatásé a kétes dicsőség, hogy az egyéni tanítás e második szempontjából, a tanítóéból ítélve, hypermodern. A hány hitoktató, annyi hitoktatási rendszer s ez okozza, a zsidó hitoktatást *egyetemes* szempontból tekintve, annak rendszertelenségét. Kiemelem, hogy egyetemes szempontból rendszertelenség, mert az egyes hitoktatók megalkothatták a maguk külön-külön oktatási módszerét, mely magában véve s az oktatás minden fokán rendszeresen alkalmazva, szerves egészet képezhet és kielégítő eredményt mutathat fel, különösen ott, hol a

rabbi egymaga végezheti a hitoktatást, vagy legalább is a hitoktatási tanfelügyeletet. Ez a kedvezőbb eset, midőn t. i. a tanító tanításában rendszert alkot magának, melyet minővéig szem előtt tart. De megeshetik, sőt meg is esik, hogy egyik másik hitoktató határozott és kiforrótt tanítási program nélkül fog hozzá hivatásához, míg valahogy beleéli magát a tanításba s úgy-ahogy kiképződik számára valami tanítási módszer. Hogy egyetemesség szempontjából mikép ítélendő meg ezen tényleges állapot, vagy hogy mi történik, midőn a tanuló egyik tanító rendszeréből a másikba kerül (pl. ha a középiskola további osztályait más városban folytatja), arról mindenki alkothat magának ítéletet.

Két disciplina hiánya érezhető tanításunk terén : egy *zsidó vallástánítási módszertan* és egy *zsidó vallástánítási vezérfonal*. Ezek hiánya főokozója a rendszertelenségnek, de ezek megteremtése kell, hogy feladatát képezze egyesületünknek.

Szinte érthetetlen, hogy midőn az iskolák összes tanítói paedagógiai kiképzésben részesülnek, éppen a *hitoktatók* fognak a tanításhoz csupán hittudományi szaktudással felruházva, de egyébként oktatói kiképzés nélkül*). Az ily készületlen tanítók még legtökéletesebb theologiai szaktudásuk vagy szónoki rátermettségük mellett is problematikussá teszik a hitoktatás eredményét. Valószínű, hogy idővel minden tanító tapasztalatai révén jó, vagy legalább is kielégítő paedagógussá válik, tanítása azonban — ha nem is mindig — de évek hosszú során át nem lehet ment kisebb-nagyobb hibáktól. És ha elgondoljuk, hogy a legtöbb hitoktató idővel tankönyvet ír növendékei számára, megértjük azoknak az „*apróságok*“-nak okát, melyek közül néhányat *Dr. Singer Bernát* közlönyünk f. é. január havi számában felemlít s megértjük, hogy miért kell cikkírónak sajnálattal konstatálnia, hogy a hittankönyvek szerzőinek egy része a kellő óvatosság, tapintat és izlés hiányával fog hozzá egyébként szent és dicséretes munkájához.

Kell, hogy hitoktatóink theologiai szaktudáson kívül még paedagógiai, módszertani tudással és készséggel is fel legyenek ruházva. E célból szükségünk van első sorban egy *módszertani kézikönyvre*, mely az általános tanítási módszertan elveit követve, tüzetesen tárgyalja a vallástánítás módszerét, hazai viszonyaink szemmeltartásával. Egyesületünk tagjai közt vannak ugy a fővárosban, mint a vidéken kipróbált, gyakorolt tanférfiak, hitoktató rabbik, kiket helyes és bevált tanítási érzékük s paedagógiai önképzésük minta-tanítókká tett. Ezek tudásukkal megteremthetik e kézikönyvet biztos kalauzul fiatalabb kartársaiknak és nem egyszer hasznos tanácsadóul a gyakorlottabb tanítók számára is. Szükségünk van továbbá egy *rendszeres vallástánítási vezérfonalra*, mely a tanítás minden fokára kiterjeszkedve, a hitoktatás teljes anyagát felkarolja. E vezérfonal ne szoritkozzék csupán az el-

*) Az Országos Rabbiképző-intézet új szabályzata a rendes tantárgyak sorába emeli a zsidó hitoktatás módszertanát. A szerk.

végzendő tananyag száraz felsorolására, hanem gyakorlati példákban mutassa be az egész tananyag miként való kezelését, hogy a vallásoktatás általános magasabb nézőpontjai mikép valósítandók meg a gyakorlati tanítás minden egyes fokán külön-külön. Hasznos forrása lenne e vezérnagynak a pesti hitk. tanfelügyelője által szerkesztett „*Egyetemes tanterv*“, mely tekintélyes rabbik és vallásoktatók másfél évtizedes lelkiismeretes előmunkálataiból s a szakbeli külföldi munkák, különösen *Maybaum* „*Methodik*“ c. műve felhasználásával szerkesztődött.

Tehát a zsidó magyar vallásoktatás fellendítése számára alkossanak a hivatottak egy hitoktatási módszertant és vezérfonalat.

Budapest.

Dr. Groszmann Zsigmond.

Miniszteri rendeletek.

I.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak a hitközségi tagbekebelezés és a külföldieknek hitközségi tagsága ügyében az Orthodox Közvetítő Irodához április hó 27-én 47,872 sz. a. intézett rendelete.

F. évi március hó 11-én 2575. szám alatt kelt felterjesztésében az Iroda két általános kérdést vet fel, nevezetesen : hogy 1. Olyan hitközségekben, melyek miniszterileg jóváhagyott alapszabályok birtokában vannak, a mely alapszabályokban a hitközségi tagság, illetve a választói jogosultság egy bizonyos bekebelezési díj lefizetésével van korlátozva s a tagok sorába való felvétel iránt folyamodni kell az előjárósághoz, alkalmazható-e ezen megszorítás még most is a hivatali elődöm által megerősített szabályok szerint és 2. hogy olyan külföldiek, kik bár már hosszabb idő óta hazánkban laknak, de valamelyes ok, vagy akadály miatt még nem szerezhették meg a magyar honosságot, lehetnek-e orth. izr. hitközségi választók, ha ezen hiányon felül a többi szabályszerű követelményeknek megfelelnek ?

Tudomásulvétel és miheztartás végett értesitem az Irodát, hogy miután az 1888. évi 1191. eln. szám alatt kelt itteni körrendelet 5. §-ának második bekezdése értelmében, nemkülönben az 1895. évi XLIII. t.-c. 2. §-ával, az izraelita vallásuakra is kiterjesztett 1868. évi LIII. t.-c. 20. §-a szerint is a hitközségi tagság, illetőleg valamely hitközséghez való tartozás közjogi kötelesség, mely az ottlakástól és nem a bekebelezéstől függ, *ennélfogva a hitközségi tagság, illetőleg a választói jogosultság (az utóbbi csak abban az esetben, ha az illető magyar állampolgár) semmiféle bekebelezési díjtól, illetőleg a hitközségi előjáróság által történő külön felvételtől függővé nem tehető, még akkor sem, ha a hitközség hivatali elődeim által jóváhagyott oly alapszabályok birtokában van is, mely alapszabályok a hitközségi tagságot a fennálló törvényes rendelkezésekkel szemben bizonyos bekebelezési díjtól, illetőleg külön felvételtől tennék is függővé.* Mert az alapszabályok, ha azok miniszte-

rileg jóváhagyattak is, semmiféle olyan intézkedéseket nem tartalmazhatnak, melyek a törvényekkel ellenkeznek. Ha az alapszabályok ily ellentétes rendelkezéseket tartalmaznak, úgy ezek önmagukban semmisek.

2. Külföldiek, kik hazánkban laknak, de a magyar állampolgárságot meg nem szerezték, az 1888. évi 1191. eln. szám alatt kelt itteni körrendelet 5. §-ának második bekezdése értelmében, tagjai ugyanannak az izraelita hitközségnek, melynek területén laknak, mert a hitközségi tagság, illetve a hitközséghez való tartozás és adózás közjogi természetű jogviszonyból keletkezett kötelezettség lévén, az az idézett körrendelet értelmében nem az állampolgársághoz, hanem az illető hitközség területén való lakáshoz van kötve; ellenben a hitközségi aktív vagy passzív választói jog, tehát egy közjogi testület keretében gyakorolható választói jog közjogi alapon nyugvó *jogosultság* lévén, az a külföldieket annál kevésbé illetheti meg, mert országos törvényeink értelmében a politikai és polgári jogok, jelesül a közjogi jogosultság gyakorolhatása csak magyar állampolgárokat illethet meg, vagyis a hitközségi tagok csak az esetben lehetnek aktív vagy passzív hitközségi választók, ha a szabályszerű egyéb kellékek mellett magyar állampolgárságukat *igazolják*.

II.

A vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak az Izraeliták Országos Irodájához 1909. febr. 9-én 19.771 sz. a. intézett rendelete:

A lelkészi jövedelem kiegészítéséről szóló 1898. évi XIV. t.-c. módosítása tárgyában intézkedő törvénytervezet rendelkezése szerint azon rendszeresített segédlelkészi állások jövedelme, a melyek 1908. évi január hó 1-ig betöltve voltak, ez időtől kezdve az illető segédlelkész képesítése szerint évi 1000 illetőleg 800 koronára egészítettnek ki az állampénztár terhére.

Azon feltevésben, hogy a törvénytervezet e rendelkezése törvénynyé fog válni, van szerencsém felkérni az Irodát, méltóztassék közölni, vajjon a tervben levő törvény e rendelkezése alapján fog-e az Iroda valamit igényelhetni az állampénztártól. Ha igen, úgy *méltóztassék nagybecsü válaszában előzetes tájékoztatás végett egy kimutatást is terjeszteni be erről, hogy az Iroda főhatósága alatt hány 1908. évi január hó 1-e előtt rendszeresített és az ezt megelőző három év folyamán betöltött segédlelkészi állomás van, hol vannak ez állások szervezve s hogy az azokon alkalmazott segédlelkészek részére az évi 1000 korona illetve 800 koronás jövedelem eléréséhez mily állami kiegészítésre lenne szükség?*

Budapest, 1909. február hó 9.

A miniszter helyett: *Molnár* s. k. államtitkár.

A rendelet az Orsz. Irodának f. é. február hó 4-én 28.421 sz. a. tett felterjesztésére febr. 9-én adatott ki, de csak jul. 2-án érkezett az Irodához. A felterjesztés rámutatva a méltánytalan eljárásra, melyet az izr. vallásfelekezet az állami anyagi segítség minden vonatkozásában szenved és utalva arra, hogy a

zsidó hitközségek az államnak a kongruára hozott nagy áldozatából alig részesülnek, arra kérte a miniszteriumot, hogy a kongrua ügyében alkotandó törvénynél és annak végrehajtásánál ez a körülmény a jog és méltányosság elvei szempontjából figyelembe vétessék és hogy kiváltképpen a segédlelkészek számára törvénbe vett kedvezmények a rabbihelyettesekre is kiterjesszessenek.

Jegyzőkönyv,

mely felvétellett az Országos Rabbi-Egyesület választmányának 1909. június 15-én az Országos Rabbiképző olvasótermében Budapesten tartott üléséről.

Jelen vannak: Dr. Schnitzer Ármin elnök, Dr. Neumann Ede I. alelnök, Dr. Fischer Gyula II. alelnök, Dr. Edelstein Bertalan pénztáros, Dr. Hevesi Simon ellenőr, Dr. Venetianer Lajos jegyző, Dr. Bacher Vilmos, Dr. Bárány József, Dr. Blau Lajos, Dr. Guttmann Mihály, Dr. Kecskeméti Lipót, Dr. Kiss Arnold, Kohn Mihály, Dr. Rosenstein Mór, Dr. Schwartz Mór és Dr. Weisz Izsák választmányi tagok.

Távolmaradásukat kimentették: Dr. Feldmann József, Handler Márk, Dr. Klein József, Dr. Klein Mór és Dr. Löwy Ferenc.

1) Dr. Schnitzer Ármin elnök megnyitván az ülést, melynek jegyzőkönyve hitelesítésére Dr. Bacher Vilmos és Dr. Blau Lajos választmányi tagokat kéri fel, melegen üdvözli a megjelenteket, a következőkben ad számot az egyesület eddigi tevékenységéről. „Működésünk legkimagaslóbb mozzanata a „Magyar Izrael,“ az Országos Rabbi-Egyesület hivatalos közlönye, mely מדי הרש בהרשו hirdeti, hogy élünk és élni akarunk. Ez a folyóirat, mely érdekeinket méltóságteljesen képviseli, magas színvonalon áll és dicséri annak fáradhatatlan, körültekintő és — a mit különösen hangsúlyozva emelek ki, — igen tapintatos szerkesztőjét. Nemcsak a jelenlevők, de az egyesület minden tagjának érzelmeit tolmácsolom, midőn indítványozom, hogy Dr. Neumann Ede alelnöknek teljes elismerésünket és hálás köszönetünket fejezzük ki jegyzőkönyvileg is a szerkesztéssel járó buzgó fáradozásáért. Ezen elismerésünknek méltó módon adtunk kifejezést már a múlt évben is, midőn a nagykanizsai hitközségben folytatott áldásos működésének 25. évfordulóját ünnepelte, mely alkalommal szeretettel üdvözölte őt az egyesület nevében az elnökség.

Működésünk eredményei közé számíthatnók az Orsz. Gyermekehely által eltartott zsidó gyermekek érdekében kezdeményezett mozgalmat is, ha felszólalásunk az illetékes tényezők részéről azon anyagi támogatásban részesült volna, melyet e nagyon fontos ügy megérdemel. A nemzsidó házaknál elhelyezett gyermekek megmentése csak azon hitközségek áldozatkészségétől függ, melyeknek területén neveltetnek; minthogy azonban rendszerint faluhelyeken, vagy kisebb hitközségek területén helyezi el a Menhely és a Gyer-

mekvédő Liga a nevelésre fogadott gyermekeket, a kiknek zsidó családoknál eszközöndő neveltetési költségtöbblete meghaladja az illető községek erejét, lépéseket fogunk tenni az iránt, hogy a községkerületek révén országos mozgalom indíttassék meg ezen égető kérdés megoldása érdekében.

Egyesületünk első közgyűlése elfogadta az Egyetemes Hitoktatási Tantervet avval a megjegyzéssel, hogy életbe léptetése után, a gyakorlat terén nyert tapasztalatok alapján újból foglalkozni fog a Tantervvel, melyet a tökély magaslatára, minden igény kielégítésének fokára akar emelni. Bár rövid idő mult el, a mióta egyesületünk tagjai ezen Tanterv keretében igyekeznek a hitoktatás követelményeinek megfelelni, máris több oldalról hangoztatott egyes módosítások szükségessége, minek következtében meg kell tennünk az előkészületeket, hogy egyesületünk újból átvizsgálja a Tantervet s behatóan mérlegelje az egyes vidékek különleges viszonyaiból fakadt megjegyzéseket.

Hálaérzettől áthatottan jelentem a t. Választmánynak, hogy az Országos Izraelita Közalap Igazgatósága egyelőre három évre évi hatszáz koronát, az Izr. Magyar Irodalmi Társulat Igazgatósága pedig évi háromszáz koronát szavazott meg egyesületünknek a „Magyar Izrael“ folyóirat támogatása céljából. Boldogító öröm tölti el szívemet, midőn látom, hogy hitfelekezeti életünk ezen legelőkelőbb helyein ily szép méltánylásban részesítik törekvéseinket s ily hathatósan támogatják egyesületünket. Kivánom, hogy mély tiszteletünk és hálánk ugy a Közalap, mint az I. M. I. T. Igazgatósága iránt jegyzőkönyvben nyerjen kifejezést.

Hálával emlékezem meg azon hitközségekről és Chevra Kadisákról, melyek hozzájuk juttatott kérésünket tekintetbe vették s részben állandó évi támogatással, részben segélyösszeggel, részben pedig a Közlönyre való előfizetéssel járulnak egyesületünk céljainak előbbreviteléhez; ezek közé tartoznak az abonyi, budai, győri, marosvásárhelyi, nagykanizsai, pesti, szegedi, szolnoki és ujbudai hitközség és Chevra Kadisa.

Midőn még tisztelettel jelentem, hogy az Elnökség táviratilag üdvözölte az egyesület nevében Dr. Bernstein Béla és Dr. Klein Dezső tagtársakat új működési helyükön történt beiktatásuk alkalmából kérem a t. Választmányt, hogy jelentésemet tudomásul venni sziveskedjék.

A választmány örömmel és hálával vette tudomásul a Közalap és az I. M. I. T. Igazgatóságának nagylelkű támogatását, valamint a hitközségek és Chevra Kadisák nemes célokat szolgáló segélyeit s mélyen érzett köszönetet nyilvánít mindazoknak a testületeknek, melyek átérzvéen az ORE törekvéseit, tehetségük szerint pártfogolják az egyesületet. Tudomásul vette továbbá a Közlönyre vonatkozó jelentés kapcsán Dr. Neumann szerkesztőnek azon előterjesztését, mely szerint szükség volna a Közlöny terjedelmének nagyobbitására, minthogy az eddigi egyívnyi terjedelem nem elegendő annak az anyagnak a befogadására, a melynek közlését szükségesnek tartaná minek következtében kívánatosnak mondja a választmány, hogy a növekvő terjede-

lemmel járó költségek fedezése céljából igyekezzenek a tagok egyesületünknek s Közlönyünknek pártfogókat és előfizetőket gyűjteni. Az egyetemes hitoktatási tantervet illető elnöki előadás kapcsán felmerült beható eszmecsere után, melyben részt vettek Schnitzer, Fischer, Neumann, Hevesi, Kohn és Rosenstein, egyhangulag azt határozta Bacher indítványára a választmány, hogy a közgyűlés által választott tanügyi bizottság mielőbb alakuljon meg és az ORE két alelnökének részvételével tegye a tantervet minden részletében tüzetes tanácskozás tárgyává, s annak eredményét mielőbb a választmány elé terjeszse.

2) Dr. Edelstein pénztáros előterjeszti az 1907/8. évekről szóló zárószámadást. E szerint bevétel volt: Tagdíjakból 497·54 K²; Közalapból (kamatokkal) 605·49 K; Előfizetési díjakból: 120·00 K; Pártoló tagoktól: 45·00 K; Takarékbetét utáni kamatból: 6·14 K; összesen: 1274·17 K. Ezen bevétellel szemben a kiadás volt a Közlönyre: 1058·45 K; posta és kezelési költségre: 89·64 K és Folyóiratokra: 18·32 K; összesen: 1166·41 K. Pénztári maradvány volt 1908. dec. 31-én 107·76 K. A tagdíjhátralékról szóló ki-mutatás szerint 1908. dec. 31-én két évi tagdíjjal tartozott 29 tag = 232 K és egy évi tagdíjjal 41 tag = 164 K., a mi összesen 396 koronára rug.

A választmány tudomásul veszi a zárószámadást, köszönetet mond a pénztárosnak odaadó fáradozásáért s többek hozzászólása után, kik a hátralékosokkal szemben alapszabályszerű eljárást javasoltak, mély sajnálkozását fejezte ki a választmány a hátralékosok felett, kikhez figyelmeztető kérelmet intéz elvállalt kötelességük teljesítése iránt. Az 1909. évre vonatkozó költségvetés az 1908. évi dec. 12-én tartott elnökségi határozat javaslata alapján előzetesen tudomásul vétetik.

3) A nyugdíjügyre vonatkozólag Dr. Neumann előadja, hogy röviddel az egyesület megalakulta után az elnökség tisztelgett Mezei Mórnál, az Orsz. Izr. Iroda elnökénél, ki megígérte, hogy az Iroda a nyugdíj kérdését keresztülvitelében nemcsak támogatni fogja, de a maga részéről a már egyszer megindult munkálatokat újból is felveszi, ha az előzetes és elengedhetetlen matematikai kalkulációk céljából egyesületünk gondoskodik arról, hogy legalább száz hitközség tisztviselőiről szóló szükséges adatok rendelkezésére álljanak. Az elnökség azonnal hozzáfogott ebben az irányban a munkálatokhoz, mert remélte, hogy egyesületünk minden tagja, kiknek száma már akkor jóval meghaladta a százat, hamarosan intézkedni fog a szétküldött kérdőívek beszolgáltatása iránt. Azóta többször kértük s még többször sürgettük Közlönyünk és magánlevelek útján az ívek kitöltését s visszaszármaztatását, de a mai napig még mindig csak hetvenkét iv áll rendelkezésünkre. A matematikai számításokhoz szükséges kellő számú adatok híján nem tehetünk tehát egyelőre további lépéseket. De addig is, míg a nyugdíj ügye bármely uton kellő elintézést nyer, más módokról kell gondoskodnunk, melyek szerint némi támogatást nyújthatnánk a magunk erejéből a rabbik özvegyeinek. Erre nézve az első eszmét Dr. Fischer Gyula alelnök vetette fel,

majd pedig Dr. Klein József terjesztett elő indítványt abban a konkrét alakban, hogy az egyesület minden tagja husz koronával járuljon minden egyes haláleset alkalmával az elhunyt rabbi özvegyének segélyezéséhez, hogy ily módon egyszerre jutván nagyobb összeghez, némi kenyérkereseti forrás nyíljanék meg az özvegy számára. Előadó megfontolásra s esetleg határozathozatalra ajánlja az utóbbi eszmét.

Beható és a kérdést minden oldalról megvilágító eszmecsere után, melyben részt vettek Schnitzer, Rosenstein, Bárány, Hevesi, Fischer és Blau, határozottá emelte a választmány Schnitzer azon indítványát, hogy az egyesület tagjai valamely tagtárs halála esetén tiz koronát fizessenek az egyesület pénztárába, mely egy összegben fogja a segélyt az özvegyhez juttatni. A segély adása és elfogadása minden'kire kötelező s a mennyiben valamely özvegy — kedvező helyzeténél fogva — visszaszármasztatná az egyesülethez az összeget, úgy az a létesítendő nyugdíjalaphoz csatoltatik.

4) Dr. Bacher Vilmos hivatkozva a németországi rabbiknak immár működésben levő nyugdíjintézetének alakulására, kívánatosnak tartja, hogy az egyesület minden tagja egyesek körében s hitközségeik kebelében adományok gyűjtése és templomi adakozások kieszközlése által buzgólkodjék a nyugdíjalap létesítésén; a nyugdíjalap létesítése meg fogja teremni a nyugdíjintézet gyümölcsét; ha eleinte csekély mértékben gyülemlik is az összeg, de idővel fel fog szaporodni annyira, hogy a rabbikar hő vágya megvalósulhasson; csak meg kell kezdeni, hogy jogcime lehessen a gyűjtésnek, mely remélhetőleg idővel meg fogja hozni a kívánt eredményt.

Indítványozó szavait lelkes tapssal kísérte a választmány, melynek több tagja azonnal tiz-tiz koronával járult az alap megteremtéséhez, s elhatározta, hogy kérelemmel fordul a tagokhoz, hogy az immár megkezdett s létező nyugdíjalap növelésén gyűjtés útján buzgólkodjanak.

5) Dr. Neumann elfoglalván az elnöki széket előadja, hogy egyesületünk anyagi erejének növelése céljából kívándtos az alapszabályok olyatén módosítása, hogy egyesületünkben ne csak rendes s tiszteletbeli, hanem pártoló és pártfogó tagok is legyenek.

A választmány méltányolván alelnök előadását, elhatározta, hogy az alapszabály megfelelő pontjának pótlását oly módon fogja ajánlani a közgyűlésnek, hogy az egyesületnek lehessenek pártoló tagjai, kik legalább évi tiz koronát és pártfogó tagjai, kik legalább egyszáz koronát adnak az egyesületnek; úgy a pártoló, mint a pártfogó tagok ingyen kapják az egyesület kiadványait.

6) Dr. Büchler Sándornak a Közlönyben közzétett és a rabbik üdülőtelepére vonatkozó indítványát a választmány egyelőre leveszi a napirendről, minthogy a nyugdíjalap fokozásának kell azon legfontosabb célt képeznie, mely felé az egyesület tagjainak anyagi és erkölcsi ereje forduljon.

7) Dr. Blau Lajos előadja, hogy az Orsz. Magyar Izr. Közművelődési Egyesület zsidó közkönyvtárt létesít, mely nemcsak az érdeklődő nagyközönség szá-

mára akarja hozzáférhetővé tenni a zsidó vallásos irodalom eszmei kincseit, de theologiai szakkönyvtár létesítésével a kutatók számára is könnyű alkalmat óhajt nyújtani a tudományos eszközök eléréséhez; a miért is az OMIKE nevében azon ajánlattal és kéréssel fordul az ORE-hez, hogy az ORE tagjai segédkezet nyujtsanak ezen szakkönyvtár létesítéséhez oly módon, hogy a mennyiben tudomásukra jut, hogy egyes családoknál kegyeletesen őriznek zsidó irodalomba vágó könyveket, melyeknek az illető családoknál semmi céljuk sincs, ajándékozzák az OMIKE kezelésében levő szakkönyvtárnak, hol az ajándékozó nevét feltüntető bélyegzővel ellátva nemcsak a kegyeletes őrizetben részesülnek, de az ősök intenciójának megfelelően a vallásos tanulmány előmozdítását is célozzák. Ezen könyvek tulajdonjoga — az ORE pecsétjének alkalmazásával — az ORE-t illetné, csak az OMIKE kezelné és őrizné azokat, minthogy természetesen az OMIKE szorosabb összeköttetésben fog állani a közönséggel, mint az ORE.

A választmány méltányolva az indítványt, elhatározza a hozzájárulást s az előadott javaslat értelmében felhívást fog intézni a tagokhoz.

8) Dr. Neumann ecseteli azt a rendkívül visszás helyzetet, mely a papok ornátusának különfélesége, s másrészt a hitközségi előimádkozók és kántorok hivatalos öltözékének rendszertelensége következtében uralkodik, a miért is ajánlja, hogy foglalkozzék a választmány a papok ornátusának egyöntetűvé tételével és a többi templomi funkcionáriusok hivatali öltözetének megállapításával.

A választmány Blau, Fischer és Venetianer tagokból álló bizottságot küldött ki, avval az utasítással, hogy a kérdést tanulmányozva bibliai motívumok felhasználásával tegyenek javaslatot.

9) Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

K. m. f.

Dr. Venetianer Lajos
jegyző.

Dr. Schnitzer Ármin
elnök.

Dr. Neumann Ede
I. alelnök.

Hitelesítjük: *Dr. Bacher Vilmos, Dr. Blau Lajos.*

Krónika.

A Torontál-, Csongrád- és Csanádmegye hitközségeiből alakult *XXII. izraelita községkerület* január hó 10-én [Hódmezővásárhelyen tartott közgyűlése erélyesen megsürgette a szervezet megalkotását. A tanácskozás alapjául szolgált a nagybecskereki hitközség abbeli indítványa, hogy a zsidó felekezet szervezetének megalkotása végett felirat intéztessék az országgyűléshez. Az egyhangulag elfogadott felirat a következőképpen hangzik:

„Tisztelt képviselőház! A nagyméltóságu magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter urnak 258. elnöki szám alatt 1908. január 16-án a zsidók országos irodájához intézett fölhívása országszerte visszhangot keltett a zsidóságban. Midőn e fölhívásból megelégedésre értettük meg, hogy a vallásügyi kormány időt és fáradságot szentelt hitfelekezetünk viszo-

nyainak megismerésére és „meleg óhajta” azoknak rendezése, egyben fájdalommal tapasztaljuk, hogy a községkerületi elnökök 1908. július 15-iki gyűlésének — október 8-án átnyújtott — emlékiratára, mint a magas fölhívásra adott válaszra mindezideig sem felelet nem adatott, sem intézkedés nem történt.

A felekezetünk szervezetének bizonytalan jövője iránt érzett aggodalom készítet bennünket arra, hogy a hazai zsidóság ügyeinek rendezése érdekében a tisztelt képviselőház elé azon tiszteletteljes előterjesztéssel járuljunk, hogy a nagyméltóságú magyar királyi vallás- és közoktatásügyi kormányt sivar állapotaink haladéktalan rendezésére fölhívni méltóztassék.

Mig bármely kulturállamban alig történhetik meg, hogy valamely törvényesen bevett felekezet ügyei félszázadon át rendezetlenül maradjanak, addig a magyar zsidóság a jogbizonytalanságnak még ugyanabban a stádiumában él, mint a recepció előtt. Nemcsak, hogy mint felekezetre háramló erkölcsi hivatását teljes mértékben be nem töltheti, de ki van zárva mindazon jogok élvezetéből is, a melyek azt az igazi jogegyenlőség és viszonyosság alapján megilletik.

Szervezetlensége folytán törvényesen bevett felekezetünk ügyeit még mindig csak — meghallgattatásunk nélkül keletkező — miniszteri rendeletekkel intézik, a melyek felekezeti életünket veszélyeztetik és közjogi szempontból is kifogás alá esnek. A zsidóságnak lépten-nyomon éreznie kell annak hátrányát, hogy — az 1885. évi VII. t.-c. ellenére — a főrendiházban még törvényes képvisellel nem bír.

Széttagoltsága folytán saját erejére lévén utalva s megfelelő állami dotáció hiányában közigazgatását nem szervezheti, lelkészei, hivatalnokai, ezek árvái és özvegyei számára nyugdíjintézetet, pap- és tanító-növendékeinek egyetlen internátust sem létesíthet s fönnálló intézményeit sem fejlesztheti.

A széthúzásnak áldatlan munkája pedig a felekezet nemzeti irányú fejlődését és művelődését kiszámíthatatlan időkre visszaveti.

A községkerületi elnökök emlékirata megjelölte a szervezésnek útját hogy a midőn a zsidóságot a többi felekezettel valóban egyenjogúvá csak az önkormányzat teheti, ezen önkormányzat felekezetünk érdekéből csakis egységes szervezetü lehet. Mint megdönthetlen igazságot hirdette az emlékirat, hogy a zsidóságnak felekezetekre való osztása törvénnyel és jogszokással ellenkezik, széttagolása nemcsak hogy vallásilag igazolva nincs, hanem hazai törvényeink (az 1867 : XVII. és az 1895 : XLII. t.-c.) is mindig csak egy egységes zsidó felekezetet ismertek, habár azon belül akárhány árnyalat áll is fönn.

Ezen emlékiratra való hivatkozással kérjük a tisztelt képviselőház támogatását ahhoz : a) hogy felekezetünk hagyományos egysége törvényhozásilag elismertessék és hogy a zsidóság oly önkormányzatot nyerjen, a mely világosan kifejezésre juttassa, hogy hazánkban is — miként széles e világon — csak egyetlen zsidó felekezet létezik ; b) hogy a Lukács György-féle törvény-

telen rendelet, a mely a magyar orthodoxiának külön felekezeti jelleget statuál, határvon kívül helyeztessék, mert a felekezeti egység megbontása alkotmányellenes rendelet alapján végbe nem mehet; c) hogy pedig felekezetünk egy vagy több szervezetben kíváná-e föladatait teljesíteni, „az e fölötti döntés első sorban a zsidóságot, a felekezet összeségét illetvén meg, tisztelettel kérjük a zsidók egyetemes gyűlésének egybehívását, hogy az ott megnyilatkozó felekezeti összakarát legyen hivatva arra, hogy megteremtse felekeztünknek egységes önkormányzati rendszerét, a zsidóságnak felsőbb igazgatási szerveit megalkossa s az államhatalommal szemben való viszonyát szabályozza.

Midőn manapság minden felekezet és a társadalomnak minden rétege tömörülésre törekszik, az egyesülő zsidóság érdekeinek is csak egyedül az egységes autonómia felel meg, a melyben felekezetünk minden árnyalata szabadon mozoghat. A szigoruan vallásos zsidóság is megnyugvást és teljes garanciát lelhetne abban, hogy vallási ügyekben teljes függetlenség és szabadság biztosíthatnák a zsidóság alapján álló minden irányzatnak és az egységes autonóm szervezet a lelkiismeretet és vallásos meggyőződést nem érintené. Ám e belsőleg dualisztikus szervezet mellett is hitfelekezetünk ki felé a maga egységében és egyetlen szerv képviselőjében jelenne meg mindenütt, a hol az egész felekezetnek az államhoz való jogállása a többi felekezetekhez és hatóságokhoz való jogviszonya forog szóban.

Az egyetemes gyűlés természetesen az 1868—69. választási szabályok alapján hivandó egybe, a melyeknek alkotásába az orthodox árnyalat is befolyt és a melyeket a király ö Felsége annak idején szentesített.

Csak az egyetemes gyűléstől várhatjuk a felekezet sérelmeinek orvoslását, csakis e testület az, a mely autonóm ügyeinkben jogszerűen rendelkezhetik, ez van hivatva megállapítani a felekezet békés fejlődését és az általa megalkotandó egységes önkormányzat fogja a zsidóságot arra képesíteni, hogy feladatának az állammal és a magyar kulturfeladatokkal szemben eleget tehessen.

A tisztelt képviselőház bölcsességébe és igazságszeretetébe vetett bizalommal reméljük, hogy felekezeti jogainkat és felsorolt indokainkat méltányolva, a vallás- és közoktatásügyi kormányt az egyetemes gyűlés egybehívására törvényhozási határozattal utasítani méltóztatik.

Kelt a XXII. izraelita községkerület képviselőtestületének Hódmezővásárhelyen 1909. június 10-én tartott üléséből. A tisztelt képviselőház aláztatos szolgálai.

Érdekes vita indult meg a javaslat fölött, a melyet az eszmék tisztázása után egyhangulag elfogadtak s elhatározták, hogy megküldik a képviselőháznak és a kultuszminiszternek.

A kerületi előljáróság mandátuma lejárván nagy lelkesedés közepette egyhangulag várhelyi Rósa Izsó dr.-t elnökké, helyettesé pedig Dr. Löw Immánuel választották.

*

A XII. községkerület (Esztergom, Komárom- és Győrmegye), melynek képviselőtestülete 1903. óta nem volt egybehiva, augusztus 22-én Tatán tartotta gyűlését. A jelentés méltatta a kerületben előfordult nevezetesebb eseményeket és a panasz hangján szólt a magyar zsidóság általános helyzetéről. Jellemzi ezt pl. az a körülmény, hogy a győri, esztergomi és kisbéri hitközségek már évek óta akarták megfelelő módon megváltoztatni alapszabályaikat, de illetékes helyen gátat vetettek az előrehaladásnak. Szól azon mostoha bánásmódról, a melynek a zsidó felekezet anyagi tekintetben is részese és fájdalommal konstatálja, hogy a pártok egyesítésére irányuló törekvések kudarcot vallottak. A felekezetitanügy méltatása során az országos tanterv fontosságára utal és elismeréssel emeli ki Dr. Schwarz Mór községkerületi tanfelügyelő működését, a ki külön jelentésben számolt be a kerület tanügyéről.

Az elnöki tisztelet a visszavonuló *Schreiber* Ignác lemondása folytán Dr. Pfeiffer Fülöpre ruházták, alelnökül Dr. Schnitzer Ármint választották.

Elfogadták Dr. Weisz Miksa, a komáromi hitközség elnökének indítványát, hogy az Országos Iroda útján és az Orthodox Irodával karöltve indíttassék mozgalom az iránt, hogy a több mint 1000, állami lelencházból elhelyezett zsidó gyermek csak zsidó házakban helyeztessék el és midőn a gyermek kihelyezése megtörténik, az illető hitközség értesíttessék, hogy a hely megjelölésénél közreműködhessek.

Az ülést követő lakomán tetemes összeget gyűjtöttek a tatai szegények számára.

*

Az izraelita községkerületi elnökök július hó 15-én ülést tartottak. Az ülés elnökévé Mezei Mórt, az Országos Iroda elnökét, előadójává Dr. Mezey Ferencet, az Országos Iroda titkárát választották. A határozatok hitelesítésével báró Gutmann Vilmos és Wertheim Ármin kerületi elnököket, a számadások megvizsgálásával pedig báró Gutmann Vilmos és Dr. Rosenberg Gyula urakat bízták meg. A gyűlést a politikai viszonyoknál fogva csak őszre tervezték, de az államsegélyek leérkeztek és egyes szegény hitközségek érdeke megkívánta, hogy a segélyek kiosztása halasztást ne szenvedjen. Az állam a kongresszusi alapon szervezett izraelita hitközségek, rabbik és rabbiözvegyek számára ez évben 43,000 koronát engedélyezett és most azzal foglalkozott a gyűlés első sorban, hogy ezt az összeget a folyamodók között arányosan megosszsa. Közel 37,000 koronát elosztottak, míg a maradványt az Országos Iroda az illető kerületi elnökök meghallgatása alapján ezután fogja szétosztani.

Előterjesztettek továbbá az egyes községkerületek képviselőtestületeinek indítványai, egyes kerületi elnökök javaslatai, ugyszintén ama kormányintézkedések, melyek a felekezetre nézve sérelmesek, és az Irodának ezek ellen tett felterjesztései. A kerületi elnökök gyűlése beható és érdekes eszmecsere után, melyben az összes megjelentek résztvettek, a közviszonyok különböző

jelenségeiből kiindulva, akként határozott, hogy a felekezet nagy érdekeit érintő kérdéseket az őszi hónapokban veszi elő, a mikor e konkrét kérdésekkel behatóan fog foglalkozni.

A kerületi elnökök gyűlése az Országos Iroda elnökségének közléseiből értesült, hogy a vallásügyi kormány legilletékesebb tényezői e napokban sajnálatukat nyilvánították, hogy a miniszterium illető osztályának vezetője a zsidó ügyet összekuszálta és hogy zavaros és pedáns rendelkezései a zsidóság körében oly nagy elkeseredést szültek. Ez sem a miniszter, sem az államtitkár intencióinak meg nem felel, sőt ezeknek törekvése egyenesen odairányul, hogy a közigazgatás terén felmerült és éppenséggel nem politikai okokból eredő nehézségek eltávolíttassanak és hogy a zsidóügy az egész felekezet megalégedésére mielőbb megoldást nyerjen. Ennek egyik, habár szerény jele, hogy a zsidó felekezet részére meghatározott 90,000 kor. államsegély az 1910. évi költségvetésben 120,000 koronára fog felemeltetni. A költségvetési előmunkálatokban ez már kidomborodott.

A kormány méltányolja a zsidóság hazafias, művelt és áldozatkészségben mindenütt előjáró részének törekvéseit és ezt már a közeli időben kifejezésre is juttatja. A kerületi elnökök gyűlése ez értesítéseket megalégedéssel vette tudomásul, mire néhány teljesen bizalmas jellegű közlés után az ülés véget ért.

*

Az Országos Magyar Izr. Közművelődési Egyesület kulturbizottsága Dr. Hevesi Simon rabbi elnöklete alatt 1909. június 13-án és folytatólagosan június 23-án a Pesti Izr. Hitk. székházában ülést tartott. Az egyesület teljes őszi programját tárgyalták le. Elhatározták, hogy a nagyközönség számára öt ingyenes kulturális tanfolyamot nyitnak, bibliai ismeretek, történelem és a zsidóság eszmei köréből; ezen kurzusokra a legkiválóbb paedagogai erőket alkalmazzák és előadásait lehetőleg különböző kerületekben oly helyeken és időben tartatják, hogy a közönség részére könnyen hozzáférhető legyenek. Ezen tanfolyamok mellett kereskedő- és iparossegédek, de különösen az idegenből ideszakadt munkások részére, kik még magyarul írni és olvasni nem tudnak, magyar nyelvi tanfolyamot létesítenek. Elhatározták továbbá, hogy a könyvtár és olvasóterem szervezését is megkezdik és a tagok részére ajándékkal minden évben almanachszerű kiadványt adnak ki, mely az egyesület évkönyve lesz, azonkívül tudományos és szépirodalmi tartalmat adnak neki. Kimondta a gyűlés, hogy a roskadozó és segélyre szoruló vidéki felekezeti népiskolák támogatására évenként tíz stipendiumot folyósít. A kulturbizottság még a hitoktatási statisztikával foglalkozott és abban állapodott meg, hogy a hitoktatás megerősítése és minél szélesebb körben való terjesztése céljából a kisebb vidéki községekben meghonosítja a vándortanítói intézményt.

Végül még számos kulturális intézménnyel foglalkozott a bizottság. Ugy ezekre, valamint a fentebb közlöttekre nézve az egyesület központi irodájában (VII., Sip-utca 12. szám) minden érdeklődőnek szívesen adnak felvilágosítást.

*

A temesvár-belvárosi hitközség boldogult főrabbiának, *Dr. Lőwy Mór-nak* siremlékét a kegyelet lélekemelő nyilvánulásai között június havában avatta fel, utódjául pedig egyhangulag *Dr. Drechsler Miksa* szarvasi rabbit választotta ki tanulmányait az Orsz. Rabbiképző-intézetben végezte. — *Dr. Dreschsler* helyét a gyülekezet ismét *Dr. Borsodi József* nagyatádi rabbival kívánja betölteni, a ki már Szarvason működött.

*

A *tolcsvai* orthodox hitközség aug. 17-én *Gottlieb Sámuel*t választotta főrabbiának.

*

A *barcsi* hitközségben a rabbi tisztet *Heilpern Lázár* főkántorra ruházták.

*

Augusztus havában *Dr. Urbach Henriket* Zimonyban, *Lemberger Sámuel*t Pozsonyszentgyörgyön és *Dr. Lemberger Ábrahámot* Nyirbátoron iktatták be ünnepélyesen a hatóságok és egyházak képviselőinek jelentésében.

*

A *debreceni* orthodox hitközség építendő új temploma számára a várostól 150.000 darab ingyentéglát kért. A város a kérelem teljesítését ahhoz a feltételhez fűzte, hogy az új zsinagógában magyar predikációkat fognak tartani. A hitközség ezt a feltételt elfogadta.

*

A *celldömölki* orthodox hitközség templomának június 10-én történt felavatásakor *Weisz Ábrahám* jánosházi orth. rabbi magyar beszédet mondott.

*

A *nyirmegyesi* és *marosvásárhelyi* orthodox hitközségeket rabbiválasztások miatt viszály dúlja fel. Fájdalom, a hatóságok is kénytelenek voltak az áldatlan ügyekbe beavatkozni. Varannóban sem állt még helyre a béke.

A tagsági díj (4 korona) Dr. Edelstein Bertalan egyesületi pénztárhoz (Budapest, III., Lajos-u. 9. II. em. 12. a.) küldendő, a kinél az új tagok is jelentkeznek.

Tartalom: Bloch Mózes. — Dr. Rosenberg Sándor. — Istentiszteletünk. Dr. Rubinstein Mátyás. — Hazkára. Bender Adolf. — Vallástanítási módszertan és vezérfonal. Dr. Groszmann Zsigmond. — Miniszteri rendeletek I. II. — Jegyzőkönyv az Orsz. Rabbi-egyesület választmányának 1909. június 15-én tartott üléséről. — Krónika.

Nyomatott a Zala Hirlapkiadó és Nyomda Részvénytársaságnál Nagykanizsán.